

Алієв Р. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри військового права та правоохоронної діяльності
Інституту стратегічних комунікацій
Національного університету оборони України*

Полтораков О. Ю.,

*кандидат політичних наук, старший дослідник,
науковий співробітник науково-дослідного відділу
проблем розвитку та впровадження стратегічних комунікацій
Інституту стратегічних комунікацій
Національного університету оборони України*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР «СТРАТЕГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ» ТА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА (КОНЦЕПТУАЛЬНО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ)

Анотація. Стаття присвячена розгляду специфіки сучасного міжнародно правового під кутом зору «стратегічної культури». Це здійснюється в ціннісному аспекті порівняння дотримання/недотримання норм та принципів міжнародного права (на прикладі права міжнародних договорів та міжнародного гуманітарного права) Україною та росією. Припускається, що ці проблеми потребують осмислення та опрацювання як на (1) філософсько-теоретичному рівні (переосмислення філософсько-правового феномену «війни» та похідних від нього «воєнні/військові злочини», «(н)комбатанти», «військовополонені/заручники» і т.п.), так і на (2) рівні практично-прикладному (в фокусі міжнародних механізмів та процедур покарання росії за злочини проти миру та безпеки людства). Доводиться, що актуалізована російською агресією проти України потреба концептуально-теоретичного та теоретико-методологічного переосмислення «філософії міжнародного права» («сила права» vs «право сили») в фокусі його адаптації до сучасних вимог та запитів, вимагає більшого залучення конструктивістського підходу (який вже відносно давно закріпився у політико-правових та суміжних дослідженнях) до дослідження значущих міжнародно-правових проблем. Тим більше, що проблематиці взаємозв'язку «стратегічної культури» та «міжнародного права» у сучасному правовому дискурсі поки що приділяється не завжди достатня увага. За результатами прикладного міжнародно-правового аналізу встановлюється небажання воєнно-політичного керівництва росії дотримуватись вимог основних та базових міжнародних нормативно-правових актів, щодо справедливості і поваги до зобов'язань, які випливають із договорів та інших джерел міжнародного права, і сприяння соціальному прогресу та поліпшенню умов життя для підтримки міжнародного миру й безпеки в Світі. Артикулюється, що застосовуючи всі легітимні засоби протистояння збройній агресії російської федерації проти України, наша держава не перестає чітко дотримуватись норм міжнародного гуманітарного права, що містяться в численних міжнародних нормативно-правових актах. Пропонується саме це вважати показовим прикладом діяльності гідного суб'єкта міжнародних правовідносин – на відміну від росії, яка постійно демонструє зухвалі нехтування не тільки нормами міжнародно-правових

договорів, ратифікованих нею, але також самими принципами міжнародного права, на яких базується вся сучасна система мирного та безпечного співіснування. Робиться загальний висновок, що суворе та неухильне дотримання норм міжнародного права попередньо вбачається в т.ч. «ціннісною» характеристикою нашої «стратегічної культури», яка не тільки безпосередньо уможливує, але також опосередковано обумовлює ту серйозну та суттєву міжнародну підтримку з боку наших демократичних союзників та партнерів, що допомагає нам вистояти в протистоянні з російським загарбником, в т.ч. в міжнародно-правовій сфері.

Ключові слова: стратегічна культура, міжнародне право, війна, національні цінності, міжнародні договори, міжнародне гуманітарне право, філософія права.

Постановка проблеми. Специфіка міжнародної діяльності сучасної держави, в т.ч. в її міжнародно-правовому вимірі, багато в чому аксіологічно (ціннісно) задається певною «стратегічною культурою», яка тісно корелюється із відповідною «національною ідеєю» та ґрунтується на базових «національних цінностях», в т.ч. правового характеру [1]. Так, в контексті тлумачення принципу «верховенства права» Конституційний Суд України артикулював, «що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України» [2].

Відповідні «національні цінності» держави, які виступають підґрунтям її «стратегічної культури» в цілому, в свою чергу, відображають загальне ставлення та традиційні підходи відповідного суспільства (народу, нації) та його політико-правових еліт/істеблішменту щодо таких принципових питань як цінність/гідність людського життя, загальна специфіка суспільних інститутів (сім'ї, школи, армії і т.п.), дотримання домовленостей (як в термінах «суспільного контакту», так і в термінах міжнародних договорів) тощо [3, с. 126].

Стан дослідження. Окреме місце в цьому контексті займає дослідницьке питання ставлення державно-політичного (про)владного істеблішменту до норм та принципів міжнародного права [Пор. 4], а передусім до тих питань, які стосуються проблематики міжнародного миру та війни між суверенними державами [5] в їх сучасному, «постмодерному» розумінні [6]. Адже сучасна війна, як артикують профільні українські безпекознавці, – «це боротьба за домінування певних уявлень про світ та події в соціальному й індивідуальному доквіллі і одночасне руйнування протилежних, "ворожих" опіній та думок» [7, с. 21]. В цьому сенсі сучасне українсько-російське протистояння сучасними дослідниками визнається явищем набагато глибшим ніж «збройний конфлікт» (за фізичний контроль над певною територією та її населенням). Так, на думку профільних фахівців, воно сягає глибини протистояння як суто «стратегічних культур» [8 Когої], так і їх філософсько-правового підґрунтя [7]: демократії та лібералізму («сили права») проти авторитаризму та тоталітаризму («права силою»). Відповідно, за аналізом українських істориків, щонайменше «від весни 2014 р. українсько-російські відносини вже розвивалися у форматі "гібридної війни", яка створює низку юридичних, економічних та культурних прецедентів, що самі по собі були вагомим викликом українській державності» [9, с. 404].

Мета статті полягає у концептуальному та прикладному з'ясуванні того, як норми та принципи міжнародного права виступають «зовнішньою рамкою» національної «стратегічної культури», що накладає певні ціннісні обмеження у виборі варіантів реалізації державою своєї політики – на прикладі російсько-української війни. Суто прикладні акценти конкретизуються проблематикою (1) права міжнародних договорів та (2) міжнародного гуманітарного права, артикульованою реаліями російської збройної агресії проти України.

Виклад основного матеріалу. Міжнародне право – це правова система, що складається з принципів і норм, якими регулюються відносини між суб'єктами – державами, міжнародними організаціями тощо. З його допомогою держави встановлюють та/або визнають загальноприйняті «стандарти поведінки» [10, с. 669].

1. «Стратегічна культура» та право міжнародних договорів. Один із принципів міжнародного права, який автори статті пропонують розглянути саме в фокусі «стратегічної культури», – це «*принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань*», що виник у на засадах міжнародно-правового звичаю *pacta sunt servanda* (лат. – угоди треба дотримуватися) вже на ранніх стадіях розвитку державності, а в даний час знаходить висвітлення в численних двосторонніх і багатосторонніх міжнародних угодах. В якості загальновизнаної норми поведінки суб'єктів міжнародного права зазначений принцип закріплений, зокрема, у п. 2 ст. 2 Статуту Організації Об'єднаних Націй, преамбула якого підкреслює рішучість держав-членів ООН створити умови, при яких можуть дотримуватися справедливості і повага до зобов'язань, що витікають із договорів та інших джерел міжнародного права [11].

Зазначений принцип знайшов додаткове та основне закріплення у статті 26 «Віденської конвенції про право міжнародних договорів» укладеної 23 травня 1969 р., відповідно до якої «кожен чинний договір є обов'язковим для його учасників і повинен добросовісно виконуватися». Відповідно до

статті 84(2) зазначена Конвенція набрала чинності для Української РСР з 13 червня 1986 року [12]. російська федерація, будучи правонаступницею СРСР, ратифікувала Віденську конвенцію про право міжнародних договорів.

В умовах сьогодення, враховуючи вимоги статті 18 Конституції України зовнішньополітична діяльність нашої держави спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права [13].

В посилення зазначеної норми Основного Закону України, стаття 15 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 року № 1906-IV [14], встановлює, що чинні міжнародні договори України підлягають сумлінному дотриманню Україною відповідно до норм міжнародного права. Згідно з принципом сумлінного дотримання міжнародних договорів Україна виступає за те, щоб й інші сторони міжнародних договорів України неухильно виконували свої зобов'язання за цими договорами, яка в свою чергу чітко дотримується вимог вищезазначеного принципу [15], про бездоганне дотримання яких неможливо сказати відносно визнаної Парламентською асамблеєю Ради Європи, росії країни-терориста.

Натомість як приклад недотримання російською федерацією декларованого нею «принципу сумлінного виконання міжнародних зобов'язань» можна навести передусім підписаний 5 грудня 1994 року у м. Будапешт «Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» (т.зв. «Будапештський меморандум»), відповідно до якого російська федерація, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії і Сполучені Штати Америки підтвердили своє зобов'язання щодо утримання від загрози силою чи її використання проти територіальної цілісності чи політичної незалежності України, і що ніяка їхня зброя ніколи не буде використовуватися проти України, крім цілей самооборони або будь-яким іншим чином згідно зі Статутом Організації Об'єднаних Націй [16].

Як причинно-наслідковий зв'язок подальшого розвитку подій, внаслідок недотримання норм та принципів міжнародного права (в т.ч. тих, що лежать в основі «Будапештського меморандуму»), 20 лютого 2014 р. росія розпочала незаконну окупацію українського Криму, а 24 лютого 2022 р. – т.зв. «спеціальну військову операцію» (фактично – широкомасштабну збройну агресію) щодо України. Подібними кроками росія безпринципно порушила не тільки десятки міжнародних договорів (починаючи із Статуту ООН та Віденських конвенцій – і закінчуючи т.зв. «Будапештським меморандумом»), але фактично взагалі відмовилася дотримуватися самих основоположних норм та принципів міжнародного права. Подібними кроками вона вчергове чітко та яскраво продемонструвала характерну особливість власної «стратегічної культури» – нехтування як міжнародними зобов'язаннями, так і загальнолюдськими нормами мирного співіснування.

2. «Стратегічна культура» в контексті міжнародного гуманітарного права. Аналіз підписаних та ратифікованих Україною законів, конвенцій та протоколів щодо дотримання норм міжнародного гуманітарного права, надав можливість констатувати наступне: підписано та ратифіковано: 21 – конвенцію; 10 – додаткових протоколів; 1 – міжнародний пакт, виконання яких Україною дотримується.

Механізм реалізації Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року забезпечується прийняттям Верховною Радою України (ВРУ) Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII в якому визначений зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб [17], а також низкою інших законів та підзаконних нормативно-правових актів.

Виконання Конвенції про захист культурних цінностей на випадок збройного конфлікту і Протоколу до неї від 14 травня 1954 року забезпечується прийняттям ВРУ Закону України «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 року № 1805-III, яким врегульовані правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь [18]. Крім того, 30 квітня 2020 року ВРУ прийняла в цілому Закон про приєднання України до Другого протоколу до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року.

Виконання Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини від 16 листопада 1972 року забезпечується прийняттям ВРУ Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-XII [19], яким врегульовані відносини у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною.

Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року в ході російсько-української війни реалізовується двома постановами Кабінету Міністрів України, перша Постанова «Про затвердження Порядку тримання військовополонених» від 5 квітня 2022 р. № 413, якою встановлюється порядок здійснення заходів щодо тримання військовополонених згідно з нормами міжнародного права [20]. Друга Постанова «Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період» від 17 червня 2022 р. № 721 в якій встановлений порядок здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період згідно з нормами міжнародного права [21].

Щодня Офісом Генерального прокурора України фіксуються акти збройної агресії Російської Федерації проти України визначені в пункті d) «злочин агресії» статті 5 Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС). Крім того, станом на сьогодні, Росія скоїла 137 тисяч воєнних злочинів у війні проти України. Це означає, що «кількість вироків має бути не менше. Світ має безліч конвенцій, і нині вже понад сто країн ратифікували Римський статут МКС, який має застосовуватися в цій сфері» [22]. Втім, порушення міжнародного (кримінального) права, наріжним каменем якого наразі є саме Рим-

ський статут МКС, відбулося 2 вересня 2024 р., ще й до того ж з урочистостями: очільника Кремля володимира путіна не заарештували у Монголії [22], яка є підписантом Римського статуту і мала б відреагувати на ордер Міжнародного кримінального суду.

Висновки. Спровоковані безпрецедентною «гібридною війною» росії проти України (квінтесенцією якого стало широкомасштабне вторгнення) виклики міжнародно правового характеру потребують осмислення та опрацювання як на (1) філософсько-теоретичному рівні (переосмислення філософсько-правового феномену «війни» та похідних від нього «воєнні/військові злочини», «(нон)комбатанти», «військовополонені/заручники» і т.п.), так і на (2) рівні практично-прикладному (в фокусі міжнародних механізмів та процедур покарання росії за злочини проти миру та безпеки людства).

1. Актуалізована російською агресією проти України потреба концептуально-теоретичного та теоретико-методологічного переосмислення «філософії міжнародного права» («сила права» vs «право сили») в фокусі його адаптації до сучасних вимог та запитів сьогодення, артикулює необхідність більшого залучення передусім конструктивістського підходу (який вже відносно давно закріпився у політико-правових [1] та суміжних [3, 24] дослідженнях) до дослідження значущих міжнародно-правових проблем. Тим більше, що проблематиці взаємозв'язку «стратегічної культури» та «міжнародного права» у сучасному правовому дискурсі поки що приділяється не завжди достатня увага.

2. Прикладний міжнародно-правовий аналіз чітко засвідчує небажання воєнно-політичного керівництва росії дотримуватись вимог основних та базових міжнародних нормативно-правових актів, щодо справедливості і поваги до зобов'язань, які випливають із договорів та інших джерел міжнародного права, і сприяння соціальному прогресу та поліпшенню умов життя для підтримки міжнародного миру й безпеки в світі.

3. Застосовуючи всі легітимні засоби протистояння збройній агресії російської федерації проти України, наша держава не перестає чітко дотримуватись норм міжнародного гуманітарного права, що містяться в численних міжнародних нормативно-правових актів. Саме це слід вважати показовим прикладом діяльності гідного суб'єкта міжнародних правовідносин – на відміну від росії, яка постійно демонструє зухвале нехтування не тільки нормами міжнародно-правових договорів, ратифікованих нею, але також самими принципами міжнародного права, на яких базується вся сучасна система мирного та безпечного співіснування.

4. Суворе та неухильне дотримання норм міжнародного права попередньо вбачається в т.ч. «ціннісною» (!) характеристикою нашої «стратегічної культури» [23–24], яка не тільки безпосередньо уможливорює, але також опосередковано обумовлює ту серйозну та суттєву міжнародну підтримку з боку наших демократичних союзників та партнерів, що допомагає нам вистояти в протистоянні з російським загарбником, в т.ч. в міжнародно-правовій сфері.

Література:

1. Алієв Р.В., Полтораков О.Ю. «Стратегічна правова культура»: від концептуалізації до операціоналізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2024. № 69. С. 4–9. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc69/3.pdf> (дата звернення: 15.04.2025).

2. Верховенство права. Конституційний Суд України. Офіційний вебсайт. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava> (дата звернення: 15.04.2025).
3. Полтораков О.Ю. Стратегічна культура у функціонуванні системи національної та регіональної безпеки. *Стратегічна панорама. Проблеми національної та глобальної безпеки*. № 2. 2008. С. 124–128.
4. Яворська Г.Х. Теоретичні засади міжнародної правової культури майбутніх юристів-міжнародників. *Наука і освіта : наук.-практ. журнал*. 2012. № 1. С. 89–93.
5. Gautam P.K. Ways of Warfare and Strategic Culture. *Defense & Security Analysis*. 2009. Vol. 25, No. 4. pp. 413–423. DOI: 10.1080/14751790903416731
6. Кучук А.М. Право в умовах постмодерну: правовий дискурс : монографія. Київ : Юридика, 2023. 130 с. ISBN: 978-617-8263-09-6
7. Парахонський Б.О., Яворська Г.М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія / Нац. ін-т стратег. досліджень. Київ : НІСД, 2019. 558 с. ISBN 978-966-554-311-4
8. Kogoj M. Strategic Culture and the Russian Federation's Engagement in the Russia-Ukraine Conflict. *Contemporary Military Challenges*. 2023. Vol. 25, No. 1. pp. 53–73. DOI: 10.2478/cmc-2023-0005
9. Кульчицький С., Якубова Л. Кримський вузол. Київ : ТОВ «Видавництво "КЛІО"». 2018. 496 с. ISBN: 978-617-7023-80-6
10. Юридична енциклопедія : в 6-ти тт. / Редкол: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : «Українська енциклопедія», 2001. Т. 3: К–М. 2001. 792 с.
11. Фединак Г.С. Міжнародне приватне право (у запитаннях та відповідях). Навчальний посібник. Київ : Атіка, 2000. 336 с. ISBN 966-7714-23-3
12. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. Складена 23 травня 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text. (дата звернення: 15.12.2024).
13. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://surli.li/zhvqwx>. (дата звернення: 15.12.2024).
14. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>. (дата звернення: 15.12.2024).
15. ПАРЄ ухвалила резолюцію, в якій визнає російський режим терористичним. URL: <https://surli.li/gfxjxx>. (дата звернення: 15.12.2024).
16. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Будапешт, 5 грудня 1994 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text. (дата звернення: 15.12.2024).
17. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>. (дата звернення: 15.12.2024).
18. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 8 червня 2000 року № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>. (дата звернення: 15.12.2024).
19. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>. (дата звернення: 15.12.2024).
20. Про затвердження Порядку тримання військовополонених : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 р. № 413. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2022-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 15.12.2024).
21. Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо поведінки з військовополоненими в особливий період : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 р. № 721. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/721-2022-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 15.12.2024).
22. Росія скоїла в Україні вже 137 тисяч воєнних злочинів. Стільки ж має бути і вироків – Зеленський. URL: <https://surli.cc/qgbyuq> (дата звернення: 15.04.2025).
23. Гриценко А.А. Стратегічна культура як детермінант політики національної безпеки: основні характеристики стратегічної культури України. *Стратегічна панорама*. 2020. № 1-2. С. 14–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stra_2020_1-2_4 (дата звернення: 15.12.2024).
24. Стратегічна культура та зовнішня політика України : монографія / за заг. ред. І.М. Ковалю, О.І. Брусилівської, В.А. Дубовика. Одеса : Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2017. 264 с.

Aliev R., Poltorakov O. The international legal dimension of “strategic culture” and the Russian-Ukrainian war (conceptual and applied aspects)

Summary. The article examines the specifics of modern international law from the perspective of “strategic culture”. This is done in the value aspects of comparing compliance/non-compliance with the norms and principles of international law (on the example of the law of treaties and the international humanitarian law) by Ukraine and Russia. It is assumed that these problems require comprehension and elaboration both at (1) the philosophical and theoretical level (rethinking the philosophical and legal phenomenon of “war” and its derivatives “war/war crimes”, “(non)combatants”, “prisoners of war/hostages”, etc.), and at (2) the practical and applied level (in the focus of international mechanisms and procedures for punishing Russia for crimes against peace and security of mankind). The author proves that the need for a conceptual, theoretical and methodological rethinking of the “philosophy of international law” (“the power of law” vs. “the law of force”) actualized by the Russian aggression against Ukraine, in the focus of its adaptation to modern requirements and demands, requires greater involvement of the constructivist approach (which has long been entrenched in political and legal and related studies) in the study of significant international legal issues. Moreover, the problem of the relationship between “strategic culture” and “international law” in the modern legal discourse is not always given sufficient attention. Based on the results of the applied international legal analysis, the author establishes the unwillingness of the military and political leadership of Russia to comply with the requirements of basic and fundamental international legal acts, to ensure justice and respect for obligations arising from treaties and other sources of international law, and to promote social progress and improve living conditions to maintain international peace and security in the world. It is argued that by using all legitimate means to counter the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, our state does not cease to strictly adhere to the norms of international humanitarian law contained in numerous international legal acts. We propose to consider this as an illustrative example of the activities of a worthy subject of international legal relations - unlike Russia, which constantly demonstrates a blatant disregard not only for the norms of international legal treaties ratified by it, but also for the very principles of international law on which the entire modern system of peaceful and secure coexistence is based. The author makes a general conclusion that strict and unswerving adherence to international law is preliminarily seen as a “value” characteristic of our “strategic culture”, which not only directly enables but also indirectly determines the serious and substantial international support from our democratic allies and partners, which helps us to withstand the Russian invader, including in the international legal sphere.

Key words: strategic culture, international law, war, national values, international treaties, international humanitarian law, philosophy of law.